

S miközben a lány kinyitja bőrtáskáját és kiveszi belőle a kenyeret, a gyümölcsöt, a tojásokat meg a csíkokra vágott szárított húst, dr. Poole a tizenkettedrét alakú Shelley-kötetben lapozgat.

–

EMBERI ÁLMOK, ÁLLATI ELMÉK

Utószó a *Majmok bombája* című regényhez

De te fabula narratur. Nos igen, az angolul értő és a hivatalosan nem létező tilalmakat kijátszani tudó olvasók közül sokan gondoltuk úgy a hatvanas-hetvenes évek Kelet-Közép-Európájában, hogy a mese igenis rólunk szól, mikor kézbe kaparintottuk – ki így, ki úgy – George Orwell mára kötelező olvasmánná szelídült legendás ellenutópiáját, az 1984-et. Aztán eljött a mitikus év maga, és ráébredtünk – vagy ráébresztettek az angolul még nálunk is jobban tudók –, hogy annyira azért nincs mitől rettegnünk. Ahol a magasházak liftjei sorra lerobbannak, ahol a széthulló cigarettán, málló vakolaton és örökké tompa zsilettpengéinken az entrópia az úr, ahol még telefonálni se lehet rendesen, ott a gondolatrendőrség sem működhet oly kegyetlen hatékonysággal, mint amerre O'Brien elvtárs Szeretet-minisztériumából érkeznek óramű pontossággal az instrukciók. Íme, ránk köszöntött a naptári 1984, de az a bizonyos mesebeli 1984 nem jött el és nem is jöhet el soha. Ebben a langymelegben senkit sem fognak hideg pincék mélyén tarkón löni. *Absolutismus*

wird gemildert durch Schlamperei. Azért féltve őrzött Orwell-kötetünket mégse adtuk kölcsön akárciknek. A Nagy Testvér nem alszik.*

1989-ben azonban eljött a történelem vége, és a korabeli Magyarország fősodorbeli kultúráját minden cifra nyomorúságával és különös zsenialitásával megjelenítő, européer kiadó jóvoltából kezünkbe hullott a magyar 1984. A teljesen legális, nemhogy megtúrt, hanem immár a lehető legnagyobb mértékben támogatott fordítással kezünkben az emberarcú szocializmus angol szentje által megfogalmazott rettegés egy csapásra oka fogyottá vált. Hiszen ami eljött – véltük saját korábbi paranoiánkat megmosolyogva – az maga a többpárti, parlamentárisan és polgárian demokratikus Kánaán. Ha voltak is nyugtalanító előérzeteink – valahogy túl könnyen jött ez a nagy szabadság –, ezek közt a 101-es szoba rettenetes patkányai éppúgy nem szerepeltek, mint a mi Pilinszky plakátmagányban ázó éjjelei. Maradj – torzíthattuk volna el egy korábbi, még csöppet sem lanyha diktatúra fájdalmait lejegyző krónikásunk sorait –, maradj, George Orwell, ködös, homályos énekeddel... te jer most, jó Huxley, fénydús, kaliforniai egeddal! Mert nehogy megint átessünk

---

* Ld. Takács Ferenc: *Ezerkilencszáznyolcvannégy – ezerkilencszáznyolcvannégyben*. Élet és Irodalom, 1984. jan. 6. Az angolul és magyarul ugyanolyan szellemes eleganciával fogalmazó tudós irodalmár „évfordulós” esszéje annak ellenére fordulópont a magyarországi Orwell-recepció történetében, hogy a legendás disztópia magyar nyelvű megjelenítését sürgető bátor felhívás nem találhatott meghallgatásra a szocialista kultúrpolitika korabeli irányítóinak körében. A „Lektori jelentés” szerzője maga is tisztában volt vele, hogy írásának optimista hangütése leginkább csak afféle „füttyörészés a temetőben”.

a ló túlsó oldalára! Nehogy a hadikommunizmus nélkülözései, majd a frizsiderszocializmus vikkendház-bornírtságai után most meg a fogyasztói kultúra élj-azonnal-fizess-utólag csapdájába essünk! Mert egykönnyen megtörténhet, hogy Aldous Huxley *Szép új világának* talmi ragyogása veszi el végül az orwelli Eurázsia sötétségéhez szokott szemünk világát.

Ekkor nagyon úgy tűnt, hogy ha nem vigyázunk, végre is az irigylve lenézett vetélytárssal még 1949-ben, az 1984 megjelenésének évében levelet váltó Huxleynak lesz igaza:

Kétségesnek látszik, hogy a csizmával-arcbatiprás politikája hosszú távon fenntartható volna. Én a magam részéről úgy vélem, hogy az uralkodó oligarchia megtalálja majd a kormányzás és saját hatalomvágya kielégítésének ennél kevésbé fáradságos és gazdaságtalan módozatait, melyek azokra a módszerekre emlékeztetnek majd, melyeknek leírásával én szolgáltam a *Szép új világban*. [...] A hatalomvágy éppúgy kielégíthető azáltal, ha az alávetetteket szuggesztióval bírják rá, hogy szeressék rabságukat, mint ha ostorcsapásokkal és rúgásokkal kényszerítenék őket az engedelmességre. Más szóval úgy érzem, hogy az 1984 rettenete egy olyan lidércnyomásos világnak kényszerül majd átadni a helyét, melyet az én képzeletem rajzolt meg a *Szép új világban*.*

---

* Grover Smith ed.: *Letters of Aldous Huxley*. London, 1969, Chatto. 604. p. (A szerző fordítása; az alábbiakban a fordítóra csak akkor esik utalás, ha az nem azonos a szerzővel.)

Nos, vigyázni ugyan a legkevésbé se vigyáztunk, újabb másfél évtized elteltével mintha mégsem a *Szép új világ* fogyasztói szamármennyországa jelenené a legnagyobb fenyegetést. A balkáni puszkaporos hordó ki tudja hányadik robbanása volt az első jelzés, amit utóbb az Újvilág emblematikus tornyainak leomlása nyomatékosított: 1990-ben semmi nem ért véget. Napjainkban pedig, amikor a Fekete-tenger partjainál a földgolyó két legnagyobb katonai hatalma újra farkasszemet néz egymással, immár teljesen egyértelmű, hogy a történelem rémálmából nincsen ébredés. Könnyen lehet – folytathatjuk a már idézett Huxley-levél egyre aktuálisabbnak tűnő sorait –, hogy „egy nagyszabású biológiai és nukleáris háború jön el – mely esetben olyan lidércnyomás telepedik majd ránk, melynek részleteit elképzelni is alig lehet.”* *A Majmok bombája* viszont éppen az elképzelhetetlen elképzelésére tesz kísérletet – arra, hogy élénk tárja, mi jöhet egy olyan totális háború után, melynek borzalmaiból Hiroshima és Nagaszaki adtak ízelítőt.

Jóllehet, Aldous Huxley második ellenutópiája, a ma ismét félelmetesen időszerűnek látszó *Majmok bombája* egy évvel megelőzte Orwell legendás disztópiáját, fantasztikus világvége-történetként azonban komoly műfaji előzményeket tudhat maga mögött. A Bibliában és a különböző nem-keresztény vallások szent könyveiben, vagy az ókor klasszikusainak írásaiban fellelhető apokaliptikus víziók – például a Platón *Timaioszában* is említett Atlantisz-legenda – tételes felsorolásától ezúttal nyugodtan eltekinthetünk. A modern, angol nyelvű próza története éppen

---

* Grover: *Letters*. 605. p.

elegendő példával szolgál az emberi civilizáció ismert formáinak eltörlését jövendőelő fantasztikus irodalom gazdagságának szemléltetéséhez. Az ilyen művek sorát egy kora tizenkilencedik századi fantasztikus történet, Mary Shelley *Az utolsó ember* (*The Last Man*, 1826) című jövőregénye nyitja meg. A *Frankensteint* (1818) is jegyző író sci-fi elemekben bővelkedő műve egyebek mellett a tudományos-technikai haladásba vetett vak hit tehetetlenségéről és nyomorúságos bukásáról szóló tanmese. A történet a huszonegyedik század végén játszódik, mikor a Brit-szigetek lakói léggömbökben röpködnek a csatornák sűrű hálózatával szabdalt Angol Köztársaság virágzó földjei, kecses acélhidakkal megpántolt, csillogó folyói és az utolsó angol uralkodó fiával egyenjogú polgárok lakályos otthonai felett. Adrian királyfinak látszólag minden oka megvan a határtalan optimizmusra – „Tizenkét hónap még, s a Föld édenkertté változik!” –, hiszen az „ember korábban pusztításra használt energiáit mostanra mind a felszabadítás és a megőrzés szolgálatába állította”.* Mindez azonban drasztikusan a visszájára fordul, mikor egy, a messzi Keletről érkező pestisjárvány üti fel a fejét a gyanútlan Európa szívében, hogy egy évtized leforgása alatt egyetlen – a címben megidézett „utolsó” – ember kivételével kirtsa kontinensünk teljes népességét. A végső pusztulást megelőző káosz, a mindenki által mindenki ellen vívott esztelen háború, majd a teljes megsemmisülés a romantikus Adrian és barátja, a byroni Raymond ellenlábásának, a szkeptikus Rylandnak szavait igazolta

---

* Mary Shelley: *The Last Man*. Philadelphia, 1833, Carey, Lea and Blanchard. 192. p.

hát: „a Föld nem mennyország, s nem is lesz az soha, míg a pokol vetésének magvaival várandós az anyaföld.”* Nemcsak, hogy az Adrian-féléknek az emberiség tavaszával kapcsolatban kergetett ábrándjai nem teljedhetnek be soha, hanem még embertársaik is mind-mind „a föld alá kerülnek.” Az utolsó ember, az író fantasztikus önarcképének tekintett Lionel Verney kivételével így a regény főbb szereplői is egyként a sírba szállnak, követve a regény főalakjainak valószínű modelljeit: a jakobinus William Godwint, a lánglelkű költőt, P. B. Shelleyt, a szabadság szerelmest, Byront, azaz Mary halott atyját, férjét és annak legjobb barátját.

Bár Ryland társadalmi tényezőket is említ a földi paradicsom eljövételét mindörökké elodázó okok között – „majd ha a szenvedély kihal, a szegénység is elmúlik; ha a szeretet nem a gyűlölettel tart rokonságot, akkor jön el a testvériség”** –, Mary Shelley eszkatologikus regényében végül egy természeti csapás söpri el az emberi civilizációt. A *Majmok bombájában* egészen más a helyzet. Ugyan a pusztító ragály a nukleáris háborút kiegészítő biológiai hadviselés következményeként mint mellékmotívum itt is felbukkan, az emberiség csaknem teljes kipusztulását okozó katasztrófa Huxleynál teljes egészében az ember felelőssége. Ebben a tekintetben a *Majmok bombája* leginkább abba az irodalmi vonulatba illeszthető be, melynek kiindulópontja a Faust-legenda (annak is inkább a marlowe-i, mint a goethei változata), legújabb kori kiteljesedése pedig Mary Shelley első

regényének, a *Frankensteinnek* Prométheusz-motívumán, majd E. A. Poe elbeszélésein és fantasztikus párbeszédein (a *Vörös halál álarca*, 1842, *Monos and Una*, 1850), később pedig H. G. Wells és Karel Čapek fontosabb, a témába vágó művein (*Dr. Moreau szigete*, 1896, *A láthatatlan ember*, 1897, illetve *R.U.R.*, 1938) követhető végig.

A Huxley-regény főbb motívumait előrevetítő szépirodalmi alkotások közül külön figyelmet érdemel azoknak a (poszt-)apokaliptikus történeteknek a sora, melyekben az emberi civilizáció fegyverrel pusztítja el önmagát. Egy harmincéves globális katonai konfliktus – az elképzelt II. világháború – rettentés, rövid és hosszú távú következményeit a lengyel-német határon kipattanó konfliktusra vezeti vissza az alműfaj első jelentős reprezentánsa, Wells 1933-ban írt, profetikus regénye, a *The Shape of Things to Come*. (A könyv alapján Wells maga írt forgatókönyvet, melyből Huxley későbbi munkaadója, Korda Sándor londoni stúdiójában, W. C. Menzies rendezésében készült a híres, 1936-os filmváltozat, a *Mi lesz holnap?*) A neves amerikai író, Stephen Vincent Benét, *By the Rivers of Babylon (Babilon folyóvizeinél)*, 1937) című elbeszélésének ifjú hőse az Egyesült Államok keleti partvidékének feltehetőleg ugyancsak háború okozta totális pusztulását a távoli, a Huxley-disztópiában megismerthez hasonló, atavisztikus jövő nézőpontjából rekonstruálja. A humoros elbeszéléseivel és színdarabjaival népszerűvé vált angol pályatárs, J. B. Priestley *Végítélet (The Doomsday Men)*, 1937) című regénye már egyenesen a nukleáris katasztrófa rémképét vázolja fel. Alfred Bester ugyancsak a *Majmok bombája* központi motívumát előlegezi meg. A ná-

---

* Uo.

** Uo.

lunk kevésbé ismert amerikai sci-fi szerző a megszál-
lott tudós ismerős alakjának megjelentetésével és az
emberi nem biológiai fennmaradásának a Huxley-
fantáziában látottaknál is meghökkentőbb módozatá-
val variálja az atomkatasztrófa-témát szintén biblikus
című elbeszélésében (*Ádám Éva nélkül – Adam and
No Eve*, 1941).

Bár nagyapja egykori tanítványához, H. G. Wells-
hez egyfajta intellektuális szeretlek-gyűlölek viszony
fűzte, J. B. Priestleyvel pedig levelet is váltott (a *Maj-
mok bombájában*, de már a *Szép új világban* és utóbb
az 1962-es *Szigetben* is nagy súllyal szereplő szexuális
önmegtartóztatás témájában), távolról sem biztos,
hogy Huxley okvetlenül ismerte az itt felsorolt műve-
ket. Erre azonban nem is volt szüksége. A legkülön-
félőbb helyeken elejtett megjegyzései egyértelműen
dokumentálják, hogy Huxley állítólagos ellenérzései
dacára nagyon is tudatában volt, milyen tendenci-
ák jellemzik kora tudományos-fantasztikus (vagy,
ahogy Wells nevezte, „tudományos-románcos”) és
utópikus-disztopikus irodalmának főbb vonulatait.
A huszadik századi brit regény e talán legfogékonyabb
elméje azonban aligha szorult rá, hogy kortársai vagy
közvetlen elődei munkáiból emeljen át háttorzonga-
tó motívumokat. A korának minden rezdülésére az
első közt reagáló írónak semmi szüksége nem lehe-
tett bármiféle irodalmi utánérzésre, hogy több ezer
mérőföldről is akár, pontosan és azonnal érzékelye
a Hirosimára és Nagaszakira ledobott atombombák
keltette, nem-geológiai természetű rezgéseket. Ennek
legkézzelfoghatóbb bizonyítéka, hogy a természettu-
dományok politikai, társadalmi és ökológiai felelősség-
ét a lehető legélesebb hangon felvető tanulmányát,

a *Tudomány, szabadság, békét* Huxley már 1946-ban
megjelentette.

A háborús kataklizma iránti, nehezen elképzelhető
írói érzéketlenségnél az sem lett volna kevésbé való-
színű, ha Huxleynak, az európai és amerikai irodalom
egyik legműveltebb méltatójának tematikus előké-
pekért mondjuk egy Alfred Bester kaliberű tollfor-
gató összegyűjtött munkáit kellett volna átlapoznia.
A *Majmok bombája* valós történelmi és irodalomtör-
téneti eredetvidékére legélesebben egy, a nagaszaki
atomtámadás másnapján kelt Huxley-levele világít rá:

Hála istennek, hamarosan ránk köszönt a béke. Be
kell azonban vallanom, hogy az olyan béke, mely-
ben atombombák lógnak a fejünk felett, megle-
hetősen nyugtalanító kilátásokkal riaszt. Amikor
a tudomány a nemzetállamokat emberfeletti ka-
tonai erővel ruhazza fel, az számomra Swift azon
leírásának emlékét idézi, melyben Gullivert egy
gigantikus majom hurcolja fel a brobdingnagi óri-
áskirály palotájának tetejére: a ráció, az emberi
tisztesség és szellem, melyek szigorúan egyéni kva-
litások, a kollektív akarat markában találják magu-
kat, egy olyan akaratéban, melyben egy tizenégy
éves, bűnöző hajlamú fiú mentalitása egy istenség
fizikai erejével párosul.*

A swifti gondolatot a *Majmok bombája* azonban
ennél is tovább viszi. Huxley szatirikus jövőfantáziá-
jában a szerző ugyanis arra a kérdésre keresi és adja
meg a választ, hogy mi lenne – netán mi lesz –, ha

---

* Grover: *Letters*. 532. p.

a Gulliver negyedik utazásában megismert visszataszító, majomszerű lények kerekednének felül. Mi lenne, játszik el a gondolattal a Swiftet olvasó és a világhíradót hallgató Huxley, ha az ostobán önző és kicsinyes, állatias gerjedelmektől hajtott, bestiálisan kegyetlen jehuk az artikulált beszéd és a racionális gondolkodás képességeivel megáldott nagyszerű lovak, a nyihahák intellektusából fakadó hatalomra tennének szert. A kerettörténetben véletlenül megtalált forgatókönyv felvezető képsorai pontosan ezt a scenáriót fordítják le a film képi nyelvére. A különböző egyenruhákba bújtatott babuinok (más szóval páviánok) szembenálló seregei egy-egy természettudóst – ki más is lehetne e kettő, mint dr. Albert Einstein két alteregója – tartanak pórázon. A tudomány legyőzte a természetet, az emberi természet – annak legprimitívebb, „majomi” rétege – pedig a tudományt gyűrte maga alá. A végeredményt a tulajdonképpeni történet mutatja be. Mint ebből hamarosan kitűnik, a távoli Új-Zéland földjéről érkező expedíció tagjait rettenetes kép fogadja a kőkorszakinál is barbárabb múltba visszabombázott Kaliforniában. Dr. Poole és társai a totális nukleáris háborút követő, véglény-szintű vegetáció, az emberi faj fennmaradását úgy-ahogy biztosító, az állati párzás ciklikusságát Taigetosz könyörtelen eugenetikájával ötvöző „szerelmi” élet, a hullarablással enyhített nyomorúságos nélkülözés és egyfajta primitív sátánizmus gyomorforgató rítusainak látványával szembesülnek a nyugati part e rútnál is rútabb világában. Ennél keserűbb emberkép a világirodalom legnagyobb mizantropjának tekintett Swift képzetében sem igen foganhatott volna meg.

Az eredeti, angol cím – *Ape and Essence*, szó szerint ’majom és lényeg’ – és egy, az amerikai kiadóhoz intézett, a címválasztást megindokoló Huxley-levél tanúsága szerint a regény szatirikus látásmódja egy még nagyobb elődnek, a magyarul *Szeget szeggel* címen ismert sötét komédia szerzőjének, William Shakespeare-nek a *Hamlet* megírása idején elkomoruló világlátásával is rokonítható. A mindannyiunkban ott bujkáló „majomi” természettel szemben oly kiszolgáltatott „emberi lényeg” törekénységét féltő aggodalom azonban se a nagy elődnél, se a huszadik századi utódnál, Huxleynál nem csap át szélsőséges, mindent feladó reményvesztettségbe. Talán éppen ez a legfőbb különbség az ugyancsak shakespeare-i című és a *Majmok bombájában* visszatérő témákat – a szigorúan ellenőrzött szaporodás, a kötelező promiskuitás, a teljhatalmú elit és a történelem tabujának motívumait – Huxleynál elsőként megjelenítő ellentópia, a *Szép új világ* és a tizenhat évvel későbbi poszt nukleáris disztópia között. A látszólag „vidámabb” – könnyebb stílusú és a végpusztulás lehetőségét csak a múlt kódéba vesző, „kilencéves háború” kapcsán futólag említő – korai Huxley-regény befejezése valójában sokkal kevesebb reménnyel kecsegtet, mint a *Majmok bombáját* záró képsorok. John értelmetlen öngyilkossága, a Lenina-félék totális értetlensége és a világellenőrök hatalmának csorbíthatatlansága a *Szép új világ* végén semmi jót nem ígér a távoli jövő titkait kémlelő olvasónak. A külsőségeiben a korábbi-nál határozottan sötétebb tónusú, de mégiscsak a hős és a hősnő – a Johnnál boldogabb dr. Poole és a Leninánál értelmesebb Loola – egymásra találásával

és sikeresnek ígérkező szökésével záruló későbbi jövőregény ugyanakkor olyan egerutat nyit az olvasó – és a jövő emberisége – előtt, amely a *Szép új világ*ból teljességgel hiányzik. Az életmű egészét tekintve nem érdektelen, hogy a *Majmok bombájának* e némileg felemás, de a regény végén mégiscsak megjelenő optimizmusa Huxley utolsó regényének, a *Sziget* című pozitív utópiának sokkal határozottabban megfogalmazott, életigenlő filozófiáját előlegezi meg. Loola és Dr. Poole úti célja, a Belial-imádók poklához képest Kánaánnak sejtett „forróvérű” kommuna fenn „északon”, Fresno közelében akár a boldogszigeti Pala első vázlatának is tekinthető.

Tegyük mindehhez hozzá, hogy Huxley e kevert tállkája – a szatíra etimológiája a „vegyes gyümölcstál” jelentésű *satura* szóhoz kapcsolódik – mindenkinek tartogat valamit. A *Majmok bombája* a fiatal író társadalomkritikai regényeinek vitriolos humorára fogékony törzsolvasóknak és a disztópia, a science fiction műfajáért rajongóknak, sőt még a műfaji, a mediális és diszciplináris határokat – a film, az irodalom, a fantasztikus képregények és a tudományos ismeretterjesztés határait – feszegető kísérletezés vájt fülű értőinek is élvezetes olvasmánya lehet. A sokszínűség részben a könyvecske születése körül bábáskodó kaliforniai társaság összetételét is tükrözi. A Huxley második jövőregényét megihlető alkotótársak közt a fent elősoroltak mellett olyan, az író Los Angeles melletti otthonában egykor megfordult jó barátok is szerepelnek, mint a komikus mozi feledhetetlen klasszikusa, Harpo Marx, a zseniális csillagász, Edwin Hubble vagy éppen Hollywood ünnepest forgatókönyvírója, a szexi Anita Loos.

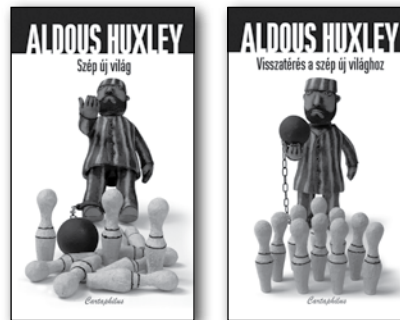
Legalább ilyen fontos azok listája, akik maguk kerültek – vagy kerülhettek – a *Majmok bombája* hipnotikus hatása alá saját, mára klasszikus alapműként kanonizálódott, eszkatologikus regényeik megírásakor. Huxley kortársai közt a fenyegető atomkatasztrófa lehetséges okait és következményeit más és más szempontból bemutató írók közül legalább kettőnek a neve minden bizonnyal ismerősen cseng az apokaliptikus filmek kedvelőinek körében. Az egyik Nevil Shute, akinek *A parton* (*On the Beach*, 1957) című regénye két feldolgozás alapjául is szolgált: 1959-ben a mozi, 2000-ben pedig a televízió számára rendeztek filmet az angol író e legismertebb művéből. A másik ilyen, rövid életű hírnevét ugyancsak az apokaliptikus témájú filmnek köszönhető Huxley-kortárs az a Peter George, akinek *Vörös riadó* (*Red Alert*, 1958) című regényéből Stanley Kubrick készítette el kegyetlen humorú filmkomédiáját, a *Dr. Strangelove*-ot a felejthetetlen Peter Sellersszel a főszerepben (1964). Az eggyel későbbi – és az előbbieknél jelentősebbnek tűnő – generáció képviselői közül témánk szempontjából az emberlét végső, metafizikai kérdéseit feszegető amerikai Bernard Malamud (*Isteni kegyelem*, 1982), a mérsékelt radikalís, kanadai feminista Margaret Atwood (*A szolgálólány meséje*, 1985) és a mostanában formálódó kultusz tárgya, az ugyancsak egyesült államokbeli Cormac McCarthy (*Az út*, 2007) érdemel külön említést.

Bizonyos értelemben Huxley szellemi örökösei közé sorolható az író magyar származású barátja, a holográfia Nobel-díjas feltalálója, Gábor Dénes is. Bár a nagyszerű mérnök-tudós irodalomkritikai előképzettséggel aligha rendelkezett, a Huxley-örökség

mérlegét megvonva helyesen látta meg, hogy barátja késői munkásságával túllépett ugyan ifjúkora sötét pesszimizmusán, mindazonáltal a pályáívet záró regények alkotójáról a megalapozatlan optimizmus vádja is lepereg.* Nem, sem a *Majmok bombája* negatív, sem a *Sziget* pozitív utópiája nem a naiv optimizmus példatára – sokkal inkább azé a (nem művészettörténeti értelemben vett) konstruktivizmusé, aminek lényegét *A jövő feltalálása* (*Inventing the Future*, 1963) című könyvében Gábor maga így fogalmazta meg: „A jövőt nem lehet megjósolni, de a jövő változásait fel lehet találni. Az ember feltalálói leleménye tette társadalmát azzá, amivé lett.”** Hogy mivé lett, s mivé lehet az ember társadalma, az az emberi intuíció mindenkorai előjelétől függ. A *Majmok bombája* arra int, amire a benne megtestesülő művészi lelemény ad példát: a destrukción túllépő konstruktivitásra.

Farkas Ákos

A SZERZŐTŐL A KIADÓNÁL EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

ELŐKÉSZÜLETBEN

Az érzékelés kapui - Menny és pokol

Sziget

A vak Sámson

A lángész és az istennő

Pont és ellenpont

---

* Vö. Dennis Gabor: *Inventing the Future*. Penguin, 1964, Harmondsworth. p. 18–19.

** Gabor: i. m. 161. p.